



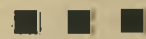
הנדון:

הצבא היה

1 אני החתום-מטה, אורי אבנרי, מצהיר בזה לאמור:

הנני בעל דרגה של רב-טוראי. השכלתי הצבאית מצ' טמצמת בקורס מסיכפים (קורס של מפקדי-כיתות קרביים, חטיבת גיבעתי, ליד כפר-מנחם, אוקטובר 1948) ובקריאת כמה מאות ספרים על היסטוריה צבאית ותורת-המלחמה. קראתי את תצהירו של ראש-המטה-הכללי של צה"ל, רב-אלוף רפאל איתן, שהוגש בתיק בית-הדין-המיוחד עליו, בשיבתו כבית-מימשט גבוה לצדק, בג"צ 390/79. עתירתם של עזת מוחמד מוצטפה דויקאת ואחרים, נגד ממשלת ישראל, שרה-הביטחון, המפקד הצבאי של איזור יהודה ושומרון והמפקד הצבאי של נפת שכם, בעניין אדמות אלון-מורה.

תצהירי זה נועד להשיב עץ תצהירו של רב-אלוף איתן, ואני מעמיד אותו לרשות כל מי שמעוניין להשתמש בו.



2 אני כופר בעצם ההנחה כי יש מיקצוע ששמו "ביר טחון", כמו "רפואה" או "הנדסה", אשר בשמו מסוגל גנרל כלשהו למסור חוות-דעת מיקצועית אובייקטיבית על נושאים שהם פועל-יוצא של איסטרטגיה לאומית (כמובן של GRAND STRATEGY).

אני מסתמך על המושכל-הראשון שנוסח על-ידי קארל פון-קלאוזוויץ, בסיפרו VOM KRIEGE (על המלחמה), שנכתב בשנים 1816 עד 1831.

בחלק המוקדש למסקנות, קבע פון-קלאוזוויץ לאמור: המלחמה אינה אלא המשך המדיניות באמצעים אחרים.

הוגה-הדעות הפרוסי הסביר עיקרון זה כלשהו: "רואים אנו שהמלחמה אינה מעשה מדיני בלבד, אלא גם מכשיר פוליטי מובהק, המשך של מגע מדיני ויישום באמצעים אחרים... ההשקפה המדינית היא המטרה, המלחמה היא האמצעי, והאמצעי צריך תמיד לכלול את המטרה."

וכמוקדם אחר, באתה יצירה מונומנטלית: "השארת מיבצע צבאי גרוף, או השארת ה"תוכנית לית מיבצע כזה, לחוות-דעת צבאית טהורה ולהחלטה צבאית טהורה — הרי זה דבר שאין להרשותו."

לשון אחרת: כל חוות-דעת ביטחונית "מיקצועית", ברמה האיסטרטגית, שאינה נובעת מתפיסה מדינית ברורה, היא מטופשת, חסרת-תוכן ונטולת-ערך. הוויכוח העיקרי אינו על נתונים "ביטחוניים", אלא על מטרות מדיניות. רק אחר שיש הסכמה על המטרות המדיניות, יש טעם כלשהו בוויכוח על הדרכים הצבאיות, בדרג האיסטרטגית והטקטית, הבאות לשרת את השגת המטרות האלה.

קצין בכיר שאינו מכיר דבר בדין אלמנטרי, אין מקומו בדרג הבכיר של צבא מלשהו, וכי ודאי אין להתייחס ברצינות בדשהו לחוות-דעתו.



3 כדי להעריך את הערך הממשי הטמון בחוות-הדעת של קצין בכיר כלשהו, יש להבין את מהות מיקצועו של הקצין, הנובעת מן התיאוריה היסודית של פון-קלאוזוויץ.

הקצין הוא טכנאי, הלומד את הצדדים הטכניים של הלחימה: של טקטיקה, לוגיקה וחימוש, שבלעדיהם אין אדם יכול לערוך מערכה צבאית, ועל אחת כמה וכמה בעידן של טכנולוגיה הדרושה כדי לפעול ב"ערפל הקרב". מומחיות ומיומנות, כמו כל מיקצוע אחר.

נוסף על כך מצטיין המפקד הטוב בכושר-מנהיגות, המאפשר לו להוביל אנשים בתנאים המיוחדים של המלחמה, ובאניטואציה הדרושה כדי לפעול ב"ערפל הקרב". כל אלה אינם מעניקים לאדם, אוטומטית, חזון מדיני או הבנה בעניינים לאומיים.

יכול אדם להיות קצין מצטיין מוכר מבחינות, וזהו אדם בעל תפיסה שונה בכל הנוגע להבנת הנתונים הקובעים את היעדים הלאומיים.

ההיסטוריה האנושית מלאה בדוגמות חותכות לכך. אך ההיסטוריה מלאה גם בדוגמות של אנשים, שלא קיבלו מעולם הכשרה צבאית פורמלית, שהצטיינו בעיצוב ה-איסטרטגיה הלאומית, ושניהלו, על-כף, מלחמות בהצלחה כבירה. די להזכיר בהקשר זה את ויגסטון צ'רציל או את אוטו פון-ביסמארק.

חוות-דעתו "הביטחונית" של קצין בכיר, על עניינים שברצו של איסטרטגיה לאומית, שווה לחוות-דעתו של מהנדס בכיר על עיצוב האדריכלות של עיר. הוא יכול לתרום תרומה כלשהי לוויכוח, מנקודת-הראייה של מומחיותו הטכנית — אך לא יותר מזה.

אין הדברים נוגעים לאותם גורמים נדירים, המתעלים מעל לרמת הטכניקה של מיקצועם, וההופכים הוגי-דעות או מדינאים בזכות כישוריהם הנוספים. כזה היה, כמובן, קארל פון-קלאוזוויץ עצמו. יש גם בישראל של היום שניים-שלושה אלופים שאפשר לייחס להם הבנה זו.

עם כל הכבוד לרב-אלוף רפאל איתן, נדמה לי שאין אדם בישראל המייחס לו תכונות כאלה.

משום-כך הריני מעז לטעון כי חוות-דעתו — לטובה או לרעה — שפוט אינה רלוונטית לוויכוח הגטוש בתיק זה.



4 התפיסה ה"ביטחונית" הקובעת לגבי ההתנחלות בגדה-המערבית וברצועת-עזה, נובעת כלי-כולה מן היעדים העליונים של האיסטרטגיה-הלאומית.

למשל, אם נקבע כי היעד העליון הוא השגת שלום עם העם הפלסטיני, תוך החזרת שטחים אלה במוקדם או במאוחר, בצורה זו או אחרת — הרי נובעת מכך תפיסה ביטחונית מסוימת.

פני תפיסה ביטחונית זו, ישוב כמו אלוף-הצבא.



קארל פון-קלאוזוויץ: דבר שאין להרשותו

מורה, לא זה כיוכד שאינו תורם דבר לביטחון ישראל, אלא לדיכוף, מהווה מיטרה ביטחונית, ואף סכנה ביטחונית.

אם, לעומת זאת, נקבע כי היעד הלאומי העליון הוא להחזיק בגדה המערבית וברצועת-עזה לצמיתות, ולספח אותן להלכה או למעשה למדינת-ישראל — הרי נובעת מכך תפיסה ביטחונית שונה לחלוטין.

התצהיר של רב-אלוף איתן הוא חסרי-משמעות, מכיוון שהוא נמנע מלפרט את עיקרי האיסטרטגיה-הלאומית, אשר על פיהם נגזרת תפיסתו הביטחונית.

להימנעות תמוהה זו יכולים להיות רק שני הסברים: או שרב-אלוף איתן כלל אינו מבין שאין משמעות לקביעת "תפיסה ביטחונית" בלי פירוט האיסטרטגיה-הלאומית המנחה אותה — ואז אין מנוס מן המסקנה כי האיש לוקה בפשטות יתרה, שאינה נאה לאדם המחזיק במישרה הרמה של רמטכ"ל;

או שרב-אלוף איתן מתחמק באופן מודע מלפרט את היעדים האלה — ואז אין משמעות לתצהירו.



5 תצהירו של רב-אלוף איתן היה דרוש למשיבים באותו תיק, כדי להתגבר על סעיף 49 (6) של אמנת-ז'נבה הרביעית, האוסר על מדינה-כובשת להעביר את האוכלוסייה שלה לשטח הכבוש. איסור זה, ואיסורים אחרים הנוגעים לשטחים כבושים, מוגבלים על-ידי הצרכים הצבאיים הטהורים של הצבא הכובש.

כלומר: אסור בהחלט לשתול ישובים חדשים באזור הכבוש. אך מעשה הדרוש כדי להבטיח את הביטחון של הצבא הכובש, ולעזור לו בני-הול המלחמה, מותר.

המדובר הוא במצב זמני, כל עוד נמשכת המלחמה. בהחלט אסור לנצל סעיף זה כדי להבטיח, כביכול, את הביטחון של הכובש אחר המלחמה, שהרי אחרת, מחוקנת האמנה כולה מתוכנה, וכל רמטכ"ל של

כל צבא-כובש, היה טוען כי השטח הכבוש דרוש לו לצמיתות להבטחת ביטחון מדינתו וצבאו. זה היה מביא את האמנה לכלל אכסור. מדובר, איפוא, על הבעיה הביטחונית השוטפת — איך לקדם פני התקפה אפשרית של האויב, או לעזור למיתקפה אפשרית שלנו, או איך למנוע פעולה עוינת בעורף הצבא.



6 האור שיקורים אלה, כדאי לבחון מחדש את תצהיר הרמטכ"ל.

הוא מציג את הבעיה כולה כוויכוח טכני בין שתי תפיסות צבאיות, שאנן תלויות בשום איסטרטגיה לאומית. התפיסה האחת גורסת מלחמה ניידת, והשנייה כוללת הגנה מרחבית.

להצדקת תפיסתו, מעלה רב-אלוף איתן את ישובי חומה-ויגדל משנות ה-20 וה-30, ומתקבל הרושם כי לדעתו לא התחדש מאז דבר.

ואכן, קביעותיו של רב-אלוף איתן מספקות את כל הצרכים של אז ומתאימות להפליא ל-נתוני הישוב ב-1936.

אחרי שפירט רשימה ארוכה של ישובים כאלה, ששירתו את ביטחון הישוב לפני שני דורות — מבלי לציין, או אף לרמוז, שמשנה השתנה מאז — מזכיר רב-אלוף איתן גם את ישובי תש"ח, החל בגוש-עציון וכלה בנגבה, שעצרו את הצבאות הערביים או שנכבשו על-ידם.

רווקא דוגמות אלה מפריכות את הנחותיו. כבר ב-1948, היו הנחות אלה כוזבות.

כמי שלחם בנגבה, אני מלא הערצה לאנשי הקיבוץ, לעמידתם האיתנה ולאומיק-ליבם שלא ידע גבול. אך לא אנשי-הקיבוץ הצילו את נגבה. נגבה ניצלה תודות למלחמתה של חטיבת גיבעתי, שניהלה מלחמה ניידת (לפי התנאים של הימים ההם), שתקפה ללא הרף את הכפרים והמוצבים מסביב ושהדפה את הצבא המצרי בעיבדים ובמוצבים אחרים. אני עצמי השתתפתי בכמה עשרות פעולות, גיחות וקרבות-מגן באותם הימים הגדולים.

כל זה קרה בימים שבהם לא היה לנו שיריון בכלל, ואילו המצרים לא ידעו להשתמש בשיריון המעט והלקוי שהיה בידיהם. המטוסים היו, בשני הצדדים, מעטים ובלתי-יעילים, והשפעתם על מהלך הקרבות הייתה אפסית.

להפתוך עץ דוגמות אלה לגבי מלחמה פרי-טנצ'אית בעתיד, שבה ינועו מאסות של טאני-קים ומטוסים — הרי זה מתאים למועדון של היילידימ-שוחריים שהגיעו לגבורות, אך לא לתצהיר של רמטכ"ל המופקר עץ אחד הצבאות המתוחכמים ביותר בעולם.



7 רב-אלוף איתן פוסל, למעשה, את החשיבות של אלון-מורה כמכשיר למלחמה בפח"ע (פעולה-הבלנית-עוינת), ומיעד ליישוב תפקיד ממשי במלחמה הבאה, בחזית המזרחית.

לדבריו, תפקיד היישוב הוא לשלוט בצירי-התנועה החיוניים ליד שכם. עליו להבטיח צירים אלה, שבהם ינועו אוגדות-המילואים של צה"ל לקראת החזית. למרות ריחוק היישוב מן הכבישים, הוא ישלוט בהם, בעזרת כלי-נישק בעלי טווחים ארוכים. המשמיה היא לפעול, אם בצורה כלשהי ינסה האויב לחסום ולעכב כוחותינו מלהגיע למשימתם.

הדברים נראים תמוהים ביותר, איך ינסה האויב לחסום, ואיך ימנע היישוב הנייח את ההסימה?

אם כוחות האויב הגיעו למקום, משמע שהם חצו את הירדן, הבקיעו את קווי צה"ל והגיעו לשכם. כלומר: היתה מיתקפה כבירה, לפחות בסדר-גודל של חציית התעלה ביום-הכיפורים. האם כמה עשרות מתיישבים בר-אלון-מורה, ביישוב ניח ומבוצר, יעצרו כוח כזה? האם לא יוטל התפקיד בידי הכוחות הסדירים, ובראשם הילי-האויר?

עצם הרעיון עובר את גבול הסבירות. ואם החסימה לא בוצעה על-ידי הכוח העיקרי של האויב, אלא — נניח — באמצעות כוח-קומנדו מונחת, מוצנח או מסתנן — במה יועיל היישוב הנייח? מדוע לא יחסום הכוח העויין את הכבישים מחוץ לטווח-הפעולה של היישוב? ואיך יפרוץ יישוב ניח את החסימה?

תצהירו של רב-אלוף איתן אינו עונה על שאולות פשוטות אלה — ואין זה מיקרי. עצם הצגתן מכלימה את הגיחוך שכתפיסה זו כזרה, אף ברמה הפאקטית.



8 אני מאמין כי תצהירו של רב-אלוף איתן אינו חוות-דעת צבאית, וזהו אקט פוליטי, המתעטף באמצעות של מיקצועיות צבאית.

אין הוא מודרך עידי שיקורים איס-טרי-טניים, אלא על-ידי מניעים אידיאולוגיים — ה-אידיאולוגיה של ארצות-ישראל השלמה, המאחדת את מנחם בגין, אריאל שרון ורפאל איתן, יחד עם גושי-אמונים וה"רב" מאיר כהנא.

מי שמשתמש במיסגרת צה"ל כדי להטיף לאידיאולוגיה מסוימת, חוטא חטא חמור כלפי ביטחון-המדינה. הוא גורם למידון (פוליטיזציה) של צה"ל, וזורע בו זרע של ריב ופילוג, העלול להיות בעל השלכות נוראות, משופיכין, אין זאת חוות-הדעת הביטחונית, אלא מעשה אנטי-ביטחוני.

